

Projektrapport för Rettigstipendiet 2023

Projekt: Antikvitetskollegiet 1666-1692, aktörer och nätverk i en ny administrativ era

Stipendiemottagare: Fil.dr. Lovisa Olsson

Projektet syftade till att kartlägga Antikvitetskollegiets organisation och analysera dess position i 1600-talets administrativa landskap. Antikvitetskollegiets historiebruk och praktiska antikvariska arbete har varit föremål för undersökningar, men kollegiets position inom dåtidens statsförvaltning har varit mindre utforskad och den med Rettigstipendiet finansierade studien har kunnat bidra till att klargöra den. En omfattande undersökning av den antikvariska verksamhetens utveckling genomfördes av Henrik Schück under 1930-talet, och men verket ger inte en lättillgänglig bild av kollegiets organisation rörande anställningar och anställda, löner, meritering, samt dess inre och yttre nätverk, vilket projektet har kunnat bidra till. I Riksantikvarieämbetets ämbetsarkiv vid Antikvariska-topografiska arkivet finns ett omfattande material rörande kollegiets organisation, vilket utgjort grunden för projektet, med kompletterande källmaterial från Uppsala universitetsbibliotek och Riksarkivet.

Undersökningens resultat pekar på en förskjutning inom kollegiets organisation under verksamhetsåren, som kom att förebåda den förändring som sedan skedde när kollegiets 1692 omvandlades till ett Antikvitetsarkiv. Från att ha varit en kollegial organisation av lärda män som studerade antikviteter i anknytning till Uppsala universitet, flyttade kollegiet till Riksarkivets lokaler och knöts närmare det kungliga kansliet i Stockholm kring år 1680, där det kom att utvecklas till en hierarkisk organisation med anställda sysselsatta med praktiska antikvariska arbetsuppgifter.

En kartläggning av de avlönade vid kollegiet visar att det bestod av en mycket större grupp personer än de ledamöter som sedan tidigare är relativt välkända. Kollegiet avlönade över åren en mängd ritare, formsnidade, skrivare, boktryckare och resedrängar. Antikvitetskollegiet kom i likhet med en utveckling som beskrivits i tidigare forskning rörande tjänstemannaklassens framväxt inom förvaltningsstaten att börja rekrytera och lära upp nya anställda, som i flera fall var familjemedlemmar eller släktingar till de redan verksamma. Utvecklingen inom kollegiet mot att lära upp nya antikvarier kan även knytas till tidigare forskning som pekar på hur den antikvariska verksamheten under perioden befann sig i en formativ period och gick mot att utveckla empiriska antikvariska praktiker.

Undersökningen kunde bekräfta bilden av Johan Hadorph som en central gestalt inom kollegiet under hela perioden. Ett resultat av studien är att ledarskapet tillföll Hadorph som en konsekvens av ett skickligt politiskt navigerande genom ett aktivt nätverksskapande, inom vilket Hadorph idogt skapade kontakter med såväl överhet som lokala präster och civila ämbetsmän för att främja kollegiets verksamhet. Löneutbetalningarna inom kollegiet drabbades i likhet med stora delar av den statliga organisationen av statens skakiga finanser under stormaktstiden, och

Hadorph verkade aktivt för att enbart personer med antikvarisk kompetens skulle anställas och för att enbart den som utförde arbete skulle avlönas, då det vid tiden var vanligt att ämbeten tilldelades som en hedersbetygelse utan förväntan på arbetsinsats. Hadorphs position kan ses utifrån perspektivet att han tagit på sig rollen som ledare för en kunskapselits försök att integrera sin expertis i den tidigmoderna staten, men utgör även ett tydligt exempel på vilket avgörande inslag personliga kontakter och nätverk fortsatt var för en aktörs inflytande under perioden.

När Antikvitetskollegium 1692 ombildades till Antikvitetsarkivet har det beskrivits som en mer begränsad verksamhet, men det var samtidigt en verksamhet som hade överlevt en formativ period och kommit att etablera sig inom den statliga förvaltningen med en fast stat och med heltidsavlönad personal som besatt mer definierade kompetenser än när kollegiet en gång inrättades. Kunskaperna om den äldre antikvariska organisationen i Sverige skulle kunna fördjupas ytterligare genom att fortsätta följa utvecklingen efter den period som projektet täckt in, samt genom att placera den svenska antikvariska organisationen i en internationell kontext under perioden.

Resultatet av studien presenteras i artikeln “Antikvarier i stormaktens tjänst: Antikvitetskollegiet 1666–1692, ledarskap, organisation och nätverk i en ny administrativ era” som 23/12-2024 skickades till Historisk tidskrift för publicering. Artikeln i den form den skickades in bifogas med rapporten.